

"...

I - İPTAL İSTEMİNİN GEREKÇESİ :

Dava dilekçesinde, Anayasa'ya aykırılık savının gerekçesi olarak, özetle şunlar ileri sürülmektedir :

A. Biçim Yönünden :

1 - İptali istenen yasanın tasarısı, Millet Meclisi Adalet Komisyonu ile Cumhuriyet Senatosu Anayasa ve Adalet Komisyonunda ve her iki yasama meclisinin Sosyal İşler Komisyonlarında görüşülmemiştir.

2 - Tasarı, Cumhuriyet Senatosu Malî ve İktisadî İşler Komisyonu ile Bütçe ve Plân Komisyonunda 48 saatlik bekleme süresine uyulmadan, İçtüzüğün 28. maddesine göre bu süreye gerek bulunmadığı yolunda bir karar da verilmeden görüşülmüştür. Ayrıca, Malî ve İktisadî İşler Komisyonu, İçtüzüğün 29. maddesine öngörülen salt çoğunluk sağlanmadan toplanmış ve komisyonlardaki görüşmeler, Millet Meclisi Danışma Kurulu ile ilgili İçtüzük değişikliği nedeniyle yapılan olağanüstü toplantıda görüşmelerin sürdürülmesine karar alındıktan sonraki dönemde tamamlanmıştır.

3 - Cumhuriyet Senatosu Genel Kurulunda, tasarının Anayasa ve Adalet Komisyonu ile Sosyal İşler Komisyonunda da görüşülmesi gerektiği konusunda verilen önergelerin birleşimin başında görüşülmesi ve önerge sahibine söz verilmesi gerekirken. Başkan, bu işlemi ancak tasarının tümü üzerinde görüşmelerin başladığını açıkladıktan sonra yapmıştır.

Tasarı, böylece Anayasa'nın 64., 85., ve 91. maddelerine aykırı biçimde yasalaşmıştır.

B. Öz Yönünden:

1 - Yasanın tümü bakımından :

a) Anayasa' nın 130. maddesindeki ilke uyarınca, Devletin özel teşebbüsle birleşmesi yoluyla ya da doğrudan özel teşebbüs eliyle işletilen madenlerin kamu tüzel kişilerine geçmesi, ancak Anayasa düzeninde "İstisna" işlem olarak yer alan devletleştirme ya da kamulaştırma biçiminde gerçekleşebilir. Bu amaçla çıkarılacak özel yasada, kamu yararına ve geçerli olacak yöntem ve esasın belirtilmesi gerekir.

b) Anayasa'nın 130. maddesinde, arama ve işletmenin Devletin özel teşebbüsle birleşmesi yoluyla ya da doğrudan özel teşebbüs eliyle yapılması yasanın "iznine" bağlanmıştır. Bu bakımdan, iptali istenen yasanın gerekçesinde "idari" olarak nitelendirilen izin, aslında kaynağını Anayasa'nın 130. maddesinden alan yasal bir sonuçtur.

c) Anayasa'nın 131. maddesinin ormanlar bakımından Devlet yararına bir tekel yaratmasına karşılık, 130. madde özel sektörün etkinliğine de olanak tanımıştır. Bu anayasal duruma karşın, madenler üzerinde Devlete tekel tanınması, Anayasa Koyucunun amacına ters düşer.

Esas Sayısı:1979/1

Karar Sayısı:1979/30

ç) Devletleştirme ve kamulaştırmada ön koşul, kamu yararının varlığıdır. Oysa iptali istenen yasada yalnızca "kamu yararı" deyimine yer verilmiş, kamu yararının geçerliğini sağlayacak ve bu ayırık işlemi yasallaştıracak gerekçeler ya da gerekçenin dayanağı ilkeler yasada belirtilmemiştir. Bu düzenleme, yasanın uygulanmasının yargı denetiminden kaçırılması sonucunu doğurur. Kaldı ki yasada sırf kamulaştırma bakımından "kamu yararı"ndan söz edilmiş, bu kavrama devletleştirme yönünden hiç değinilmemiştir.

d) Anayasa'nın 64. maddesi, yasa hükmünde kararname çıkarma yetkisini Bakanlar Kuruluna vermiş ise de, bu yetkinin kullanılmasını kimi kurallara bağlamıştır. İptali istenen yasa Anayasa'nın bu hükmüne de uygun değildir.

Sonuçta, Yasa, tümü bakımından Anayasa'nın 38., 39., 64., 114. ve 147. maddelerine aykırıdır.

2 - Yasanın maddeleri bakımından :

a) 1. Madde: Kamulaştırma ve devletleştirme, "konusu ile sınırlı" ve "ferdî" işlemlerdir. Bu bakımdan, "bölge" nin ve "maden" in yasada belirli duruma getirilmesi, yani yetkinin hangi bölgeye ve hangi cins madene ilişkin olarak verildiğinin yasada kesin biçimde gösterilmesi zorunludur. Bakanlar Kurulunun işlemlerinin dayanağını ve sınırını oluşturacak ve yargı denetimine olanak sağlayacak böyle bir belirlemeyi içermediğinden, bu madde Anayasa'nın 38., 39., 114. ve 147. maddelerine aykırıdır.

Ayrıca, 6309 sayılı Maden Yasası gereğince verilen hakların, kamu yararı kanıtlanmaksızın, kimi öznel savlar ve değerlendirmelerle geri alınması hukuk devleti ilkesi ve Anayasa kuralları ile bağdaştırılamaz. Yasanın 1. maddesi bu bakımdan da Anayasa'nın 1., 2., 10., ve 130. maddelerine aykırıdır.

b) 4. Madde : Tespit ve takdir işlemlerini yürütecek komisyonda, ilgili kamu iktisadî teşebbüsünün yanında madenin eski hak sahibini temsil edilme hakkından yoksun kılan bu madde Anayasa'nın 12. ve 40. maddelerine aykırıdır.

c) 8 -10. Maddeler : İptali istenen yasanın devletleştirmeyi öngördüğü değerler işletmenin tüm varlığını kapsamamaktadır. Örneğin mahrum kalınan kâr işletme hakkının süresine uygun biçimde hesaplanmayıp, yeraltındaki maden rezervi yanında, peştemallık gibi manevî öğeler hiç hesaba katılmamaktadır. Oysa gerek devletleştirmede, gerek kamulaştırmada gerçek karşılığın ödenmesi zorunludur. Yasanın 10. maddesinde yer alan ve maden işletmesinin çeşitli öğelerine ilişkin ölçekleri belirleyen hükümler "gerçek değer" esasına uygun olmadığı gibi, yasada benimsenen amortisman hesabı da bu Anayasa kuralına ters düşmektedir.

Bu nedenlerle, yasanın özellikle 10. maddesi Anayasa'nın 2., 38., 39. ve 40. maddelerine aykırıdır.

ç) 14. Madde : İptali istenen yasa, Bakanlar Kurulunca çıkarılması öngörülen kararnamelerde "kamu yararı" ögesini var saydığından, kamu yararının gerçekten var olup olmadığının ne Anayasa Mahkemesince, ne de Danıştayca denetlenmesine olanak kalmakta. Bakanlar Kuruluna, kaynağını Anayasa'dan almayan bir yetki tanınmakta ve bir yönüyle yasama yetkisi yürütme organına devredilmektedir. Madde, bu niteliğiyle Anayasa'nın 2., 4., 5., 31., 114. ve 147. maddelerine aykırıdır.

Esas Sayısı:1979/1

Karar Sayısı:1979/30

d) 16. Madde: Kamulaştırmada bedel davalarının genel mahkemelerde görülmesi hukuk sistemimizin gereği iken, "tabii hâkim" kuralına aykırı olarak, bu davalarda da Danıştay'ın görevli sayılması ve bu yasanın uygulanması ile ilgili olarak Danıştay'a açılacak davalarda yürütmenin durdurulmasına karar verme olanağının tanınmaması, Anayasa'nın 2., 12., 31., 32. ve 40. maddelerine aykırı düşmektedir.

e) 17. Madde : Bu maddede, yargı organının bilirkişi seçme yetkisinin kısıtlanması, Anayasa'nın 2., 12., 31., 40. ve 132. maddeleri hükümlerine aykırıdır.

f) 22. Madde: Maddede yer alan "... madenin devralınmasından sonra bu işe devamları uygun görülenler belirtilir." biçimindeki hüküm, Anayasa'nın 12., 31., 40., 42. ve 114. maddeleri hükümlerine aykırıdır.

g) 23. Madde : 506 sayılı Sosyal Sigortalar Yasasının işyerinin devir ve intikalini düzenleyen 82. maddesinin, 2172 sayılı Yasanın kapsamına giren intikallerde uygulanmaması, Anayasa'nın 12. maddesine aykırıdır.

h) 24. Madde : Çalışma ve sözleşme Özgürlüğü gereği, üçüncü kişiler yararına ipotek, haciz ve ihtiyati tedbir gibi yasal yollardan doğan hakların bu yasa ile geçersiz sayılması, Anayasa'nın 2., 31. ve 40. maddelerine aykırı düşmektedir."